

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

FACULTEIT TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De economie van Griekenland

De effecten van de crisis

Britt DE POOTER

Quentin STESSELS

Charlotte VAN AERDE

Rapport in het kader van de Bachelorproef

Promotor: Prof. dr. W. Parys

Seminarie Economisch Beleid

Inhoud

1. Inleiding.....	4
2. Schets van de Griekse geschiedenis	5
3. Economisch Griekenland tot 1980	7
4. Griekenland als lid van de Europese Unie.....	10
4.1 Voor de invoering van de euro	10
4.2 Na de invoering van de euro.....	10
5. De financiële crisis	12
6. Internationale handel	15
6.1 Export	15
6.2 Import	15
7. Scheepvaart in Griekenland.....	17
8. Politiek beleid.....	19
8.1 Huidig politiek beleid	19
8.2 Oorzaken van de politieke crisis.....	19
9. Het effect van de Olympische Spelen 2004 op de economie	21
9.1 1997-2004.....	21
9.2 2004-Nu.....	21
10. Gevolgen van de politieke en economische crisis	23
10.1 Werkloosheid in Griekenland.....	23
10.1.1 Seizoenswerkloosheid	23
10.1.2 Jeugdwerkloosheid	24
10.1.3 Kinderarbeid.....	25
10.2 Zelfmoord en betogingen	26
10.3 Toerisme.....	27
10.4 Armoede	28
11. Hoop voor Griekenland	30
12. Besluit.....	31
Bibliografie.....	32

1. Inleiding

Bij de toewijzing van de onderwerpen waren we meteen enthousiast om onze bachelorproef te schrijven over de Griekse economie. Griekenland is een land met een rijke geschiedenis en uitgebreide culturele voedingsbodem. Ook de wijze waarop de economie zich de laatste jaren heeft geprofileerd ten opzichte van andere landen, leek ons meteen een wetenschappelijk onderzoek waard.

Griekenland, gelegen in Zuid-Europa, heeft als hoofdstad Athene. Met een oppervlakte van 131.957 km² staat het land op de tiende plaats van grootste EU-landen. Griekenland telt 10.775.557 inwoners, waarvan de overtuigende meerderheid met 99% orthodox is.

We wilden voornamelijk weten hoe het met Griekenland zover is kunnen komen en wat daarvan het effect is op de economie, politiek, en de bevolking. Daarom hebben we er voor gekozen om Griekenland zowel voor als na haar toetreding tot de EU te bespreken, de internationale handel en Griekse scheepvaart apart te analyseren, de sociale en economische gevolgen van de Olympische Spelen te evalueren, en de werkloosheid onder de loep te nemen. Maar allereerst mag een korte blik op de Griekse geschiedenis niet ontbreken.

2. Schets van de Griekse geschiedenis

De Griekse onafhankelijkheidsoorlog begon in 1821. Engeland, Frankrijk en Rusland dwongen het Ottomaanse Rijk om de Griekse onafhankelijkheid aan een Europese monarch te verlenen. Prins Otto van Beieren werd de eerste koning van Griekenland. Dit betekende het einde van de oorlog in 1830.

Aan de kant van de geallieerden begon Griekenland de Eerste Wereldoorlog in 1917. Ook na de oorlog bleef Griekenland trouw aan de geallieerden. Dit keer om Turkije binnen te vallen. Maar in 1921 werden ze verslagen door de Turkse groepen en werden ze het land uitgezet door Atatürk. Hierbij kwamen meer dan 1,3 miljoen vluchtelingen mee van Turkije naar Griekenland. Dit was een enorme uitdaging voor de Griekse economie en samenleving.

Tussen de twee wereldoorlogen was er in Griekenland een strijd om de politieke macht tussen de monarchisten en de republikeinen. In 1924 werd Griekenland uitgeroepen tot een republiek. Toen George II echter terugkeerde naar de troon in 1935, was het toch de monarchie die zegevierde. Dit duurde tot 1974, wanneer de monarchie door een referendum in Griekenland werd afgeschaft.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog in 1940 vielen de Italianen Griekenland binnen. Een jaar later veroverden ook de Duitsers het land onder leiding van Hitler. In oktober 1944 trokken de Duitsers zich terug en kon de regering in ballingschap terugkeren naar Athene.

Nadat Duitsland zich had terugtrokken, probeerden de communisten de macht in handen te krijgen. De spanningen bouwden zich op tot er uiteindelijk in 1946 een volwaardige burgeroorlog uitbrak. De Griekse regering kon rekenen op Britse en Amerikaanse militaire en economische hulp. In 1947 werd het Marshall Plan geïntroduceerd onder president Truman. Dit plan was gericht op het economisch herstel en de wederopbouw van Europa. De Amerikanen droegen honderden miljoenen dollars bij aan de wederopbouw van Griekenland op het gebied van infrastructuur, landbouw en industrie.

In 1952 werd Griekenland lid van de NAVO. Van 1952 tot 1963 werd Griekenland geregeerd door conservatieve partijen: de Griekse Rally van maarschalk Alexandros Papagos en zijn opvolger, de Nationale Radicale Unie (ERE) van Konstantinos Karamanlis. In 1963 werd de Centrum Partij van de unie van George Papandreou verkozen en regeerde hij het land tot juli 1965. Een opeenvolging van instabiele coalitieregeringen stapelden zich op.

Net voor de geplande verkiezingen in 1967 deed kolonel George Papadopoulos een greep naar de macht. De junta onderdrukte burgerlijke vrijheden, richtte speciale militaire rechtbanken op en ontbond politieke partijen. Door een opstand van de studenten van de Universiteit van Athene op 17 november 1973 werd Papadopoulos ten val gebracht. Deze dag wordt beschouwd als de dag waarop democratie zegeviert.

Konstantinos Karamanlis, die door ballingschap lang in Frankrijk verbleef, won in 1974 de verkiezingen met zijn partij de Nea Dimokratia (Nieuwe Democratie). Een monarchie was niet meer toegelaten sinds het referendum van 1973. Bijgevolg werd na het referendum een nieuwe grondwet goedgekeurd op 19 juni 1975. Uiteindelijk werd Griekenland op 1 januari 1981 het tiende lid van de Europese Gemeenschap, nu beter gekend als de Europese Unie.

De parlamentsverkiezingen van 8 maart 2004 werden gewonnen door Konstantinos Karamanlis van Neo Dimokrati. Op 4 oktober 2009 nam Andreas Papandreou de fakkel van minister-president over. Met zijn socialistische partij “de Panhelleense Socialistische partij” (PASOK) won hij ook in 2010 een meerderheid van de zetels in het parlement en werd hij herkozen als minister-president.

3. Economisch Griekenland tot 1980

De Griekse economische toestand in de periode voor de toetreding tot de EU werd gekenmerkt door een aantal lands- en tijdsgebonden factoren. Typerende factoren voor Griekenland zijn een grote agrarische sector, een beschermde en weinig technologische industrie in handen van kleine bedrijven en familieondernemingen, en een grote kloof tussen Griekenland en de EU-landen wat betreft inkomen per capita, infrastructuur en institutionele ontwikkeling. De tijdkenmerkende factoren omvatten een recessie in de wereldeconomie na de eerste en tweede olieschok, stijgende begrotingstekorten op het einde van de jaren 1970, en de institutionele zwakte van de EU.

In 25 jaar tijd was Griekenland getransformeerd van een hoofdzakelijk agrarische economie in 1950 naar een semi-geïndustrialiseerde economie in de jaren 1970. In figuur 1 kunnen we zien dat het aandeel van landbouw in het Grieks BBP is gedaald van 32,2% in 1960 tot 25% in 1980. Terwijl het aandeel van industrie in het BBP is gestegen van 7,3% tot 15,2% over dezelfde periode. Een kleine stijging is merkbaar in de dienstensector en bereikte bijna 50% van het BBP in 1980. Toch bleef de structuur van de economie in Griekenland significant verschillen van zijn EU-partners bij het lidmaatschap. Het grootste verschil was nog steeds het aandeel van landbouw in de Griekse economie. Vooral op vlak van productie en werkgelegenheid verschilde het land sterk met het EU-gemiddelde voor landbouw.

Sector	1960	1970	1980	1985	1990	1997
Agriculture	32.2	33.0	25.0	15.6	10.5	11.0
Mining	0.4	0.5	0.6	1.0	0.9	0.9
Electricity, gas, water	0.5	1.0	1.8	2.2	2.7	3.2
Manufacturing	7.3	11.3	15.2	15.3	15.3	14.0
Construction	11.0	10.2	7.7	7.0	7.6	7.0
Services	48.6	44.0	49.7	58.3	63.0	63.9

Figuur 1: Structure of GDP (%)

Source: National Accounts, Ministry of National Economy

Sinds het handelsakkoord van 1961 is de buitenlandse handel met de andere EU-landen gestegen. De Griekse export bedroeg einde jaren 1970 bijna 50% van de totale export in de EU.

Vijf jaar voor de toetreding aan de EU vertoonde het land een aanzienlijke achteruitgang van de macro-economische prestaties als gevolg van de impact van de oliecrisis. Deze achteruitgang werd gekenmerkt door een lagere groei van het BBP, hogere inflatie, tekorten op de lopende rekening, een expansief begrotingsbeleid (wat resulteerde in hogere begrotingstekorten), en het begin van een aanhoudende loonprijzencyclus. Maar dit was niet

enkel het gevolg van de oliecrisis, ook het veranderende politieke klimaat in Griekenland was de schuld van de economische verslechtering. Voor 1974 werd het land dictatoriaal bestuurd met kenmerken als garanties van eigendomsrechten, controle van de vakbondsactiviteit, een gunstige fiscale wetgeving, en macro-economische stabiliteit. Na de democratische verkiezingen in 1974 kon de regering de vraag van het publiek niet negeren: er kwam een inkomensherverdeling en een uitbreiding van de verzorgingsstaat.

In figuur 2 wordt het verschil aangetoond tussen 1951-1974 en de vijfjarige periode voor het EU lidmaatschap. Tijdens deze eerste periode was de gemiddelde jaarlijkse groeivoet van het BBP 6,4%, de gemiddelde inflatie 6%, de gemiddelde werkloosheid 4% en het tekort op de lopende rekening haalde gemiddeld 2,1% van het BBP. Zoals hierboven reeds vermeld had de oliecrisis van 1973 een negatief effect op de economie van Griekenland. Inflatie steeg tot 15,5% enerzijds door de oliecrisis, anderzijds door de depreciatie van de drachme. Dat laatste is te verklaren door de ineenstorting van het Bretton Woodssysteem in 1972, toen de drachme gebonden bleef aan de depreciërende Amerikaanse dollar. Het tekort op de lopende rekening werd groter tot 6,2% van het BBP. Griekenland slaagde er niet in om neerwaartse druk op de inflatie uit te oefenen. Tegen 1980 was de inflatie daar 19% ten opzichte van een gemiddelde van 10,8% in de andere negen EU-lidstaten.

	1951-1974	1975-1980	1981-1993	1994-2000
GDP growth	6.4	4.68	1.42	2.81
Inflation	6.0	14.98	17.96	6.64
Unemployment	4.0	2.07	8.03	10.09
Current account	-2.1	-3.6	-3.62	-5.97
Budget balance	0.42	-2.5	-10.92	-5.97
Government debt	16.6	28.6	111.6	103.5

Figuur 2: Main macroeconomic indicators
Source: OECD, Ministry of National Economy

Een belangrijke factor bij het falen om de inflatie te verminderen, was de directe controle die de overheid uitoefende op het monetaire beleid. Doordat de overheid beroep deed op geldschepping, werden ze geconfronteerd met beperkte leenmogelijkheden om grote begrotingstekorten te financieren. Als een regering wordt geconfronteerd met grote begrotingstekorten, dan zal het zijn gebruik van het monetaire beleid verhogen. Daardoor wordt dan weer een stijgende toekomstige inflatie verwacht. De regeling van het monetaire beleid werd belemmerd door een onderontwikkeld financieel systeem dat de effectiviteit van het beleid beperkte. Een andere belangrijke ontwikkeling voor de toekomstige inflatie in het land had te maken met het begin van de loon-prijscyclus tijdens de tweede helft van 1970. Na

decennia van recessie hadden vakbonden aanzienlijk macht gewonnen. Deze eisten hogere lonen ter compensatie van het verloren inkomen in het verleden. De regering ging in op dit verzoek om de lonen te verhogen, mogelijk om de kiezers tevreden te houden. Veranderingen in de reële uurlonen van de industrie waren groter dan veranderingen in de arbeidsproductiviteit, dit had als gevolg een significante verhoging van de arbeidskosten per eenheid.

De budgettaire expansie die eind jaren 1970 de kop opstak was het gevolg van een poging om de negatieve gevolgen van de stagflatie aan te pakken. Dit probleem was ook te zien bij de andere EU-landen. In geval van Griekenland kunnen we in figuur 2 zien dat de gemiddelde jaarlijkse financieringsbehoefte van de overheid voor de periode 1975-1980 2,5% van het BBP was. Als gevolg hiervan is de schuld van de overheid met vier procentpunten gestegen tot 28,6% van het BBP. De oplopende tekorten weerspiegelden hogere uitgaven voor de nationale defensie, de sociale zekerheid, de publieke sector, en de kosten van de nationalisatie van ondernemingen in nood. Terwijl de omzet minder groeide als gevolg van belastingontduiking en de afschaffing van een aantal indirecte belastingen ter voorbereiding op de toetreding tot de EU.

In plaats van een beleid op te stellen om de tekorten te verminderen, ging Griekenland toch door met de uitbreiding van de publieke sector. Deze uitbreiding in de periode voor de toetreding tot de EU resulteerde in een aantal verstoringen bij de toewijzing van de middelen in de economie. De budgettaire expansie van het monetaire beleid stelde de monetaire autoriteiten niet in staat om inflatie te bestrijden. (Oltheten, E., Pinteris, G. & Sougiannis, T. (2003))

4. Griekenland als lid van de Europese Unie

Sinds 1 januari 1981 is Griekenland lid van de EU. Vooraleer een klein land als Griekenland lid wordt van de EU, is het aangeraden aan drie fundamentele beleidsvoorwaarden te voldoen. Dit moet de integratie in een economische omgeving als de EU vergemakkelijken. Eerst moeten kleine perifere landen hun structurele tekortkomingen aanpakken. Eens lid van de EU moeten ze de impact van de toegenomen concurrentie te baas kunnen en moeten ze hun comparatief voordeel met de EU bevorderen en promoten. Ten tweede moet er macro-economische stabiliteit bereikt zijn. Hier hebben de convergentiecriteria bewezen een succesvol mechanisme te zijn om landen met een arm historisch beleid daarbij te helpen (zoals in Griekenland). Als laatste kan een gemeenschappelijk EU-beleid nuttig zijn bij het vergemakkelijken van de structurele hervormingen in kleine perifere economieën. Maar, deze beleidslijnen moeten permanent geëvalueerd en verbeterd worden om hun effectiviteit te maximaliseren.

Toen Griekenland toetrad tot de EU, had het zijn bestaande macro-economische onevenwichten nog niet gecorrigeerd en de structurele zwakheden zouden verergeren in een context van stijgende concurrentie.

4.1 Voor de invoering van de euro

Na hun lidmaatschap onderhandelde de Griekse overheid over een aanpassingsperiode voor de liberalisering van de handel, wat duurde van 1981 tot 1986. Tijdens deze aanpassingsperiode hanteerde Griekenland hogere invoertarieven dan was vastgelegd in het gemeenschappelijk buitentarief van de EEG. Ook voor andere nationale belastingen en heffingen werd een hoger tarief gehandhaafd. Zelf mocht het land op zijn geïmporteerde producten uit de EEG-gemeenschap een verminderde heffing betalen.

4.2 Na de invoering van de euro

Vanaf januari 2002 voerde Griekenland als twaalfde de euro in als munt, maar deze werd twee jaar eerder nog tegengehouden omdat het niet voldeed aan de financiële voorwaarden. De euro blijkt in de beginjaren een zege te zijn voor Griekenland, er komt opnieuw buitenlands kapitaal binnen. Vanaf het moment dat het Europese geld binnenstroomde, begonnen de Grieken het zorgeloos uit te geven. Ze kregen toegang tot goedkope leningen en lage intresten op de euro-obligatiemarkt. Dit leidde tot een grote toename in consumentenbestedingen, die op haar beurt de economische groei een impuls gaf. De economie groeit jaar na jaar met meer dan 4%. Maar sinds de euro haar intrede deed in

Griekenland groeide het tekort op de lopende rekening. In de tweede helft van de jaren 2000 beginnen de problemen. De lonen stijgen veel te sterk. In de andere EU-landen waar de euro is ingevoerd, stijgen de lonen gemiddeld met 20% in de eerste 10 jaar, in Griekenland is dit 90%. Ook de overheidsschulden beginnen te stijgen. In 2004 met 98%, in 2005 met 100%, in 2006 met 106%, in 2007 met 107% en het jaar daarna met 113%. Investeerders werden ongerust. In 2009 stijgt de Griekse rente boven de 6% voor het eerst sinds 10 jaar tijd en ook voor het eerst sinds de invoering van de euro. Wat later zakt het begrotingstekort weer, waardoor het vertrouwen groeit. De rente daalt tot een betaalbaar niveau.

5. De financiële crisis

Begin 2010 beginnen de problemen pas echt wanneer de Griekse premier Giorgos Papandreou toegeeft dat het begrotingstekort niet 5% maar bijna 13% bedraagt. Jarenlang had de Griekse overheid financiële cijfers vervalst. Daardoor maakte het land te grote uitgaven waardoor het in een financiële crisis terechtkwam. Niet enkel Griekenland zelf, maar heel de eurozone werd hierin meegesleept. In april stijgt de Griekse rente naar de 12% en de overheid kan niet meer op een betaalbaar niveau lenen op de financiële markten. De ECB, het IMF en de EU schieten Griekenland ter hulp, want het land dreigt failliet te gaan. Op voorwaarde dat Griekenland het begrotingstekort terugdringt, krijgen ze leningen om het land te kunnen helpen.

Enkele van de maatregelen zijn dat de pensioenleeftijd opgetrokken wordt naar 65 jaar, de pensioenuitkering zelf vermindert ook, het gemiddelde ambtenarensalaris daalt en zelfs een deel van de ambtenaren wordt ontslagen. Ook enkele staatsbedrijven worden geprivatiseerd, de belastingen en de accijnzen op alcohol en tabak worden verhoogd, en het aantal gemeenten wordt teruggebracht van 1000 naar 400. Er komen noodleningen voor 110 miljard euro. Als reactie op de noodleningen daalt de Griekse rente tot 7%. Maar opnieuw komen er problemen. De publieke sector krijgt zware klappen door de aanhoudende bezuinigingsmaatregelen en ook de bevolking is het niet zomaar eens met deze gang van zaken. Negatieve gevolgen voor de samenleving bleven dan ook niet uit. Er breken straatprotesten en stakingen uit, een verhoging van de werkloosheid en ook het aantal daklozen wordt steeds groter. Het lijkt wel een vicieuze cirkel want meer misdaad zorgt voor een stijging in het budget van defensie. Griekenland geeft meer uit aan defensie in verhouding tot het BBP dan enig ander EU lid.

Een ander gevolg was dat Grieken die wel nog over veel geld beschikten dit liever het land uitsluisden en op een buitenlandse bankrekening zetten. De economische groei valt stil en eind 2010 is de rente terug 12%. Onder leiding van Loukas Papadimos werd in november 2011 een nieuwe regering ingezet om de politieke impasse omtrent de bezuinigingen te doorbreken. Toch geraakt Griekenland niet uit haar benarde positie. Door een inefficiënte en corrupte overheid, en door de lage concurrentiekracht die Griekenland heeft ten opzichte van de andere EU-landen, blijft het land achteraan bengelen. De investeerders wantrouwen de Griekse schulden en er is een tweede reddingsplan en besparingsronde nodig. De bevolking komt opnieuw in opstand en de economie klappt in elkaar. Begin 2012 lukt het dan toch om een nieuwe besparingsronde en noodkredieten door te voeren en de banken schelden Griekenland voor 100 miljard euro schulden kwijt. De rente op Griekse staatschulden daalt

van 37% naar 18%. De tweede besparingsronde brengt echter geen soelaas. De economie krimpt met 7%. Tijdens de verkiezingen van mei stemmen de mensen de partijen weg die het akkoord van de ECB, het IMF en de EU willen uitvoeren. Nieuwe verkiezingen moesten het land nu uit de impasse halen.

Volgens *The New Yorker* zijn ook de volgende argumenten redenen waarom Griekenland in de problemen zit. In 2010 was het verschil tussen wat de belastingbetaler moest betalen en heeft betaald bijna een derde van de totale belastinginkomsten. Dat komt ongeveer overeen met de grootte van het begrotingstekort in Griekenland. De schaduw economie is in Griekenland groter dan in eender ander EU-land. Naar schatting bedraagt dit 27,5% van het BBP (in vergelijking met de Verenigde Staten waar dit 9% bedraagt). Schaduw economie omvat financiële transacties die legaal zijn, maar waarvan de belasting- en taxerende instanties geen weet hebben. Deze cultuur van geldontduiking heeft negatieve gevolgen voor de huidige crisis. Dit betekent dat de opbrengstenlast op de schouders van de eerlijke belastingbetaler valt. Doordat de rijken meer frauderen, maakt dit het systeem van belasting betalen ten onrechte regressief. Maar het is ook een verspilling want hierdoor dwingt het de overheid om extra geld te spenderen aan het verzamelen van alle inkomens die voor hen worden verborgen. Het is zelfs in deze mate dat Griekenland in verhouding tot het BBP vier keer zoveel geld hieraan uitgeeft dan in de Verenigde Staten.

Op 6 mei 2012 vonden de Griekse parlementsverkiezingen plaats, maar het lukte de partijen niet om een coalitie te vormen. Daarom werd op 17 juni 2012 opnieuw naar de stembus getrokken. Er waren twee mogelijke uitkomsten na deze verkiezingen. Het volk kon pro Europa of contra Europa stemmen.

Pro Europa houdt in dat Athene op koers blijft om te besparen, dat het blijft voldoen aan de voorwaarden die het IMF en de EU stellen om aanspraak te kunnen maken op noodkredieten, en dat die noodkredieten dan ook blijven komen.

Contra Europa is dat de bevolking de pro Europese partijen wegstemt, waardoor er geen meerderheid meer is om de Europese besparingen uit te voeren. De voorwaarden voor noodkredieten worden niet meer vervuld, dus de noodkredieten vallen weg. Griekenland moet terug lenen op de financiële markten, waar de rente van 37% geldt zoals voor de redding. Deze situatie is onhaalbaar en Griekenland zou direct failliet zijn. Dat heeft immense gevolgen voor de Griekse banksector. Aangezien die voor miljarden aan Griekse staatsleningen in portefeuille heeft die niets meer waard zijn, komt meteen het Griekse

banksysteem in gevaar. Gevreesd wordt dat meteen een “run on the bank” volgt waarna het Griekse banksysteem in elkaar klapt. Officieel zal Griekenland nog lid zijn van de eurozone, de facto zal het geen banken meer hebben die toegang hebben tot de euro of die toegang hebben tot de ECB.

Onder leiding van de nieuwe premier Antonis Samaras werden deze laatste parlementsverkiezingen gewonnen door Nea Dimokratia, een partij die pro-Europese coalitie mogelijk zou maken.

6. Internationale handel

Zoals elk Europees land handel voert, doet Griekenland dit ook. Griekenland is lid van de Europese Unie en betaalt ook met de euro. De import en export vormt een belangrijke schakel in de Griekse handel.

6.1 Export

De export in Griekenland ligt in vergelijking met andere landen relatief hoog. Ze staat op de 65^e plaats van landen die het meeste exporteren. De belangrijkste producten die Griekenland exporteert zijn voedsel, 19% van zijn totale export, zoals feta kaas, maar ook lokale producten zoals leer en chemicaliën. Griekenland exporteert in de eerste plaats het meest naar Turkije. Dit voornamelijk onder de vorm van textiel en plaatselijke producten zoals olijfolie, citrusvruchten en rozijnen. Naast Turkije zijn Italië, Duitsland en Bulgarije belangrijke exportpartners. (Central Intelligence Agency. (2014))

De Griekse export staat onder stoom. Dit was nodig om het land stilletjes aan terug op de rails te krijgen. De uitvoer van goederen steeg beduidend in de periode 2009-2012. Als gevolg daarvan bereikten de totale exportinkomsten, waaronder olieproducten, een historisch hoogtepunt. De best presterende sectoren in export zijn de arbeidsintensieve, waar ze een competitief voordeel in hebben.

Volgens de gegevens van het Hellenic Statistical Authority (onafhankelijke autonome Griekse autoriteit), steeg de totale waarde van de Griekse export met 13,4 % in 2012. Het bedroeg toen 27,6 miljard euro in tegenstelling tot de 24,4 miljard euro in 2011.

6.2 Import

Griekenland importeert op de eerste plaats een grote hoeveelheid aardolie. 22,95% van de totale import van Griekenland gaat naar aardolie. Tevens is de import van machines, aluminium, verpakte geneesmiddelen en koperen buizen hoog. Griekenland staat op de 56^e plaats van landen die het meest importeren. Het belangrijkste land waaruit Griekenland importeert is Rusland, een belangrijke toeleverancier van olie. Naast Rusland importeert Griekenland vooral nog uit Duitsland, Italië en Irak.

Griekenland heeft geen binnenlandse olieraffinaderijen, ze is helemaal afhankelijk van de olie-invoer uit Rusland. Rusland bezit 70% van de binnenlandse oliemarkt nadat Iran z'n levering heeft afgesneden. De totale waarde van de import uit Griekenland bedroeg 49,15 miljard euro in 2012, resulterend in een export/import -ratio van 56,2% , tegenover 33,8% in

2009. Er is beduidend meer export dan import in Griekenland. Het handelstekort in Griekenland is sterk toegenomen sinds Griekenland is toegetreden tot de Europese Unie in 1981. De Griekse producten moesten de concurrentie aangaan met de hogere kwaliteit van Westerse producten en de goedkope prijzen uit Oost Europa. (Central Intelligence Agency. (2014))

De sterke daling van de export in de laatste jaren is direct verbonden met de snelle daling van het reëel besteedbaar inkomen en de cumulatieve daling van de binnenlandse vraag en investeringen. Dit alles is een gevolg van de recessie die blijft duren, terwijl de import maar blijft stijgen.

7. Scheepvaart in Griekenland

De Griekse scheepvaartindustrie vormt samen met het toerisme een van de belangrijkste inkomstenbronnen van dit land. Deze industrie biedt aan 4% (± 160.000 mensen) van de arbeidsbevolking werk, draagt voor 4,5% bij aan het Griekse BNP en heeft de grootste vloot ter wereld, namelijk 3.079 schepen – gelijk aan 18% van de gehele wereldcapaciteit. De internationale scheepvaartindustrie, en dus ook die van Griekenland, staan onder toezicht van de IMO en de UNCTAD. Dit is de International Maritime Organization, verantwoordelijk voor niet-economische aspecten zoals veiligheid en technologie, en de United Nations Conference on Trade and Development, die instaat voor de vaarschema's, tarieven en capaciteiten. (Grammenos, T. (1999))

De Griekse scheepvaartindustrie heeft zijn globale concurrentievermogen te danken aan twee factoren. Ten eerste hebben ze hun kansen als tussenpersoon goed benut door zich te organiseren in een internationaal scheepvaartnetwerk waarin leden zich gedragen als zijnde in een club. Door een dergelijke regeling zorgt men voor voordelen die men enkel in dit netwerk bekommt, zoals lagere transactiekost, kwaliteitsverzekering door het opbouwen van vertrouwen, en het opbouwen van kapitaal. Ten tweede streeft de Griekse overheid ernaar om niet alleen buitenlandse scheepvaartbedrijven naar Griekenland aan te trekken, maar ook om al bestaande bij hen te houden door bijvoorbeeld gunstige belastingsvoordelen.

We kunnen deze sector onderverdelen in twee delen. Ten eerste hebben we de cruise sector, voornamelijk bestaande uit passagiersvervoer en ferry's. Ten tweede is er cargo en deze bevat vooral schepen als tankers, bulk- en containerschepen en gespecialiseerd vervoer voor bijvoorbeeld auto's. Onder andere door de snelle groei van Europa na WOII en de snelle opkomst van Azië is deze cargosector de laatste decennia enorm gegroeid. Griekenland is echter vooral een uitblinker in wilde vaart, een onderdeel van de cargosector. Wilde vaart voorziet zijn services alleen wanneer er vraag naar is van de klant, terwijl de reguliere cargosector op regelmatige, vastgelegde basis naar een haven vaart. Qua hoeveelheden van tonnage en grootte van de vloot is Griekenland in de wilde vaart wereldleider, voorgaand aan grootmachten zoals de Verenigde Staten en Japan. De redenen hiervoor zijn zeer divers. Ten eerste zien de Grieken scheepvaart als een verhandelbaar goed. Ze hebben dus vaak schepen gekocht aan een lage prijs, en deze dan verkocht op de moment dat de scheepvaart weer boomde. Ze houden zich dus aan een zekere financiële voorzichtigheid, bekomen door het kennen van de natuurlijke cyclus van scheepvaart. Ten tweede heeft Griekenland een sterke internationale aanwezigheid in financiële centra zoals Londen, waardoor ze gebruik kunnen

maken van de financiële expertise om hun ondernemingen te financieren en zo meer slagkracht te bekomen. Ten derde profiteert Griekenland van het politieke voordeel om andere landen te bevoorraden en zo output te verhogen. (Grammenos, T. (1999))

Vooraf door deze redenen is de impact van de financiële crisis op de Griekse scheepvaart relatief beperkt gebleven. Men kan echter niet ontkennen dat veel schippers eronder geleden hebben. Velen hebben een lening moeten aangaan, hun schepen zijn aangeslagen door de bank en zo zijn ze dus hun volledige vermogen op korte tijd kwijtgespeeld. De machtige scheepvaartfamilies zitten wel veilig, aangezien zij grote reserves hebben kunnen opbouwen in de jaren voorgaand aan de crisis, wanneer de prijzen op korte tijd meer dan vertiendubbeld waren. Families als deze zouden veel geld kunnen pompen in de Griekse economie door hun financiële slagvaardigheid, maar onthouden zich hiervan door het gebrek aan vertrouwen in de overheid.

Door de crisis is de criminaliteit binnen de Griekse scheepvaart sterk gegroeid. De maffia heeft een groot deel van de scheepvaart in handen en corruptie is een dagelijkse aangelegenheid. Criminele groepen zijn met behulp van corrupte overheidsleden geïnfiltreerd in de scheepvaart en bezitten nu een groot deel van illegaal containervervoer. Vooral wapens, verdovende middelen en illegale olie worden hierbij vervoerd naar steden zoals Napels en Antwerpen of lokale havens, vaak in samenwerking met de Albanese of Russische maffia. Vooral marihuana, geteeld op Kreta, wordt in grote hoeveelheden verscheept naar bijna heel Europa – ondanks de strenge wetgeving rond import en verhandeling.

8. Politiek beleid

8.1 Huidig politiek beleid

De Griekse politiek is verschillend dan de Belgische. Griekenland is een republiek met als president Karolos Papoulias, die geen effectieve macht heeft. Het politiek stelsel bestaat net zoals in België uit verschillende partijen.

Ten eerste heb je Néa Dimokratía (ND, Nieuwe Democratie), de christendemocratische partij, die zich inzet voor een verdere democratisering en die zich conservatief opstelt. Ten tweede is er PASOK (Panellinio Sosialistiko Kinima, Panhelleense Socialistische Beweging). Meestal bereikt één van beide politieke partijen een absolute meerderheid in het parlement, waardoor deze een regering kan vormen. De leider van de winnende partij wordt dan meestal door de president benoemd tot minister-president.

Tevens is er een linksgeoriënteerde partij die het pad van het neoliberalisme inslaat. Ook bestaan er extreem linkse (Communistische Partij van Griekenland) en extreem rechtse partijen (Gouden Dageraad), maar deze spelen een kleinere rol. Het parlement bestaat uit 300 leden in één kamer, welke rechtstreeks verkozen worden voor vier jaar. Het huidige kabinet, onder leiding van premier Samoras, is voornamelijk opgebouwd uit leden van de ND en PASOK.

We zien een opvallende trend in de Griekse politiek, namelijk dat vooraanstaande families een zeer belangrijke rol spelen. Zo heb je de familie Papandreou. Deze familie zorgde voor drie minister-presidenten, waaronder de vorige premier Giorgos Papandreou (PASOK).

8.2 Oorzaken van de politieke crisis

De Griekse economie kruipt uit een diepe put, een put waaraan ze begin jaren 2000 zijn beginnen graven. De politieke Griekse crisis kwam tot stand door enkele factoren.

Ten eerste, toen Griekenland in 2001 wilde toetreden tot de eurozone moest het begrotingstekort onder 3% van het BBP liggen. Dit is een convergentiecriteria, opgesteld door de EU. Dit was niet het geval bij Griekenland. Het eigenlijke begrotingstekort lag op 12% van het BBP.

De grote Griekse of in Griekenland actieve ondernemingen, waaronder enkel grote steenrijke rederijen, betaalden weinig belastingen. Dit is natuurlijk nefast voor het overheidstekort en de staatsschuld wordt er niet door gedrukt. Tevens was de Griekse overheid ook zeer actief in de

aankoop van militair materiaal. Zo waren ze lang de grootste wapeninvoerder in Europa. Ze kochten jaarlijks voor miljarden euro's aan wapens. Hiervoor ging Griekenland geld lenen in Duitsland. En het is juist dit land dat een groot deel van de Griekse staatsschuld in handen heeft. Het is dus niet ondenkbaar dat Duitsland hier een dubbele rol heeft gespeeld. Griekenland staat bekend als een land waar ze niet allergisch zijn aan overheids corruptie, zowel op kleine als op grote schaal. Zo lopen er parlementaire onderzoeken naar verschillende Griekse ministers die verdacht worden van omkopingspraktijken. (Central Intelligence Agency. (2014).)

Griekenland kwam zo na een tijdje in de problemen, het vertrouwen in de financiële markten daalde en Griekenland mocht geen leningen meer aangaan.

Ten tweede kon de Griekse overheid zelf weinig doen om hun eigen economie te redden. Griekenland was het slachtoffer van een ongelijkmatige Europese economische ontwikkeling. Het was vooral de Duitse economie, met haar hoge arbeidsproductiviteit en lage lonen, die er de dupe van was.

Vroeger zou de Griekse regering een monetair beleid hebben kunnen voeren, maar omdat nu de meeste landen in de EU de euro hebben, is dit niet meer mogelijk. Het fiscaal beleid werd ook verzwakt door het verdrag van Maastricht, waardoor de Griekse politici geen kant meer op konden. (Greece Country Monitor.(2013).)

9. Het effect van de Olympische Spelen 2004 op de economie

Onder het motto 'welcome home' keerden de Olympische Spelen in 2004 terug naar haar land van oorsprong, namelijk Griekenland. De moderne Spelen werden in 1869 voor het eerst in Athene georganiseerd. Athene werd in 1997, in de laatste stemmingsronde, verkozen boven Buenos Aires, Kaapstad, Rome en Stockholm. Hoewel het in 2004 een sportief hoogtepunt werd voor Griekenland, werd de schuldenberg alsmaar groter. Doordat de Grieken te laat begonnen met de bouw van het Olympisch park en daarbij horende infrastructuur, had de toenmalige voorzitter van het IOC gedreigd om de organisatie van de Olympische Spelen uit Athene weg te halen. Hierdoor moest Griekenland een versnelling hoger schakelen. Men kan zeggen dat de zware kosten, die gemaakt zijn in aanloop van de Spelen, een rol hebben gespeeld in de economische ondergang van Griekenland en ook sociaal hebben ze een belangrijke rol gespeeld. We kunnen hieruit afleiden dat een rigoureuze economische haalbaarheidsstudie, om de Olympische Spelen te organiseren, de Griekse belastingbetaler veel leed had kunnen besparen. (Malkoutzis, A.(2012))

9.1 1997-2004

Athene werd in de zomer van 2004 de thuisbasis van atleten van over de hele wereld. De Griekse overheid voorspelde een positieve toekomst voor hun economie en verwachtte grote winsten door het stijgend aandeel in toerisme. De jaren in aanloop naar de Spelen waren een succes voor de Griekse economie. Van 1997 tot en met 2004 steeg het BBP met 1,5%. Maar na de Spelen daalde het BBP weer en het niveau zakte zelfs tot onder nul.

Grote investeringen werden gemaakt om een aanzienlijk publiek uit de hele wereld te verwelkomen. Dit uitte zich in extra tewerkstelling in de bouw van infrastructuur, meer veiligheidsmensen ter bevordering van de veiligheid van publiek en atleet, en niet te vergeten het aanwerven van extra gidsen voor de grote toestroom aan toeristen. Extra autosnelwegen werden aangelegd, het spoornet werd uitgebreid en er kwamen nieuwe metrolijnen. Het Olympisch Comité raamde in 1997 de kosten op 1,25 miljard euro en bijhorende winst op 33 miljoen euro.

9.2 2004-Nu

Meer dan 200 landen, vertegenwoordigd door 10.625 atleten, streden voor de eer om Olympisch kampioen te worden. De Olympische Spelen in Griekenland waren een sportief succes, of hoe IOC-voorzitter Jacques Rogge het beschreef: "These Games were unforgettable, dream Games."

Griekenland verwaarloosde na de Spelen van 2004 de infrastructuur. Stadions staan intussen leeg, sporthallen staan op instorten en het Olympisch dorp ligt er verwaarloosd bij.

Stadions, die in aanloop naar de Spelen helemaal nieuw werden gebouwd en waar er nog grote evenementen moesten gehouden worden, brachten niets meer op. De grote winsten, verwacht na de zware investering van infrastructuur, bleven uit. Griekenland zat met de torenhoge kost voor gemaakte investeringen. Hieruit kunnen we besluiten dat Griekenland meer had uitgegeven dan dat het in zijn bezit had en dat er voor de Spelen onvoldoende aandacht is besteed aan de post-Olympische tijd. (Vanhoecke, T.(2012))

Deze exuberante investeringen waren een aanleiding tot de huidige crisis. Hierover zijn de meningen unaniem. Jacques Rogge, toenmalig voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité, heeft toegegeven dat de Olympische Spelen een rol hebben gespeeld in de huidige economische crisis. Volgens hem zijn er teveel onnodige kosten gemaakt door vertragingen in de bouw van het Olympisch park en daarbij horende infrastructuur. Deze vertragingen zorgden voor dubbele werkshiften, waardoor er in de nacht ook gewerkt moest worden, wat op haar beurt de arbeidskost duurder maakte. Werknemers werden schaamteloos uitgebuit. Volgens Jacques Rogge kunnen van de huidige schulden van Griekenland, 2 tot 3 procent worden toegewezen aan de Spelen van 2004.

Het jaar 2004 was een topjaar voor het Griekse toerisme. Toeristen kwamen niet alleen voor de Spelen, maar ook de vele toeristische, historische trekpleisters werden bezocht. De jaren na 2004 werd het aandeel van toeristen in Griekenland steeds kleiner. Kroatië en Turkije zijn nu de belangrijkste vakantieoorden.

10. Gevolgen van de politieke en economische crisis

Het wanbeleid dat samenging met de economische crisis heeft natuurlijk ook gevolgen voor de bevolking van het land: werkloosheid, kinderarbeid, zelfmoord en betogingen. Veel Grieken leven in armoede en ook op het toerisme heeft de crisis zijn effect niet gemist. De Griekse bevolking was wanhopig aan het wachten op een oplossing voor hun problemen terwijl de regering niets kon of wilde doen. Een uitgebreide schuldenuitbreiding zou veel oorzaken van de crisis en de schuldenberg aan het licht kunnen brengen. Maar de 2 belangrijkste Griekse politieke partijen die destijds aan de macht waren, alsook de geldschieters van toen, zagen dit niet zitten. Op dit moment doet Griekenland wel moeite om een stabiele partner te worden en om hun politieke crisis, waar ze enkele jaren hebben ingezet, op te lossen. Door de immense schuldenlast kampt Griekenland ook nog eens met een torenhoge rente die ze moeten afbetalen. De Griekse economie heeft zo geen kans om te groeien. De financiële hulp van de Europese partners is dus noodzakelijk om deze Griekse tragedie te stoppen.

10.1 Werkloosheid in Griekenland

Tot 1974 was Griekenland een van de snelst groeiende economieën ter wereld en was er een lage werkloosheid. Na de oliecrisis van de jaren '70 is hier verandering in gekomen en is het met de Griekse economie bergaf beginnen gaan. Voor de globale financiële crisis zat Griekenland al in het midden van een recessie met grote schulden en fiscale tekorten. Door de financiële crisis in 2009 zijn deze negatieve effecten enorm versterkt en is de economische ondergang van Griekenland versneld. Terwijl er net voor de crisis, in 2006, nog maar een werkloosheidspercentage van 8,9% was, is nu 23,6% van de beroepsbevolking werkloos en bij de jongeren loopt dit zelfs op tot 58%. (Bakas, D. (2012))

Frappant is ook het verschil tussen mannen en vrouwen. Al voor het vijfde jaar op rij is een kwart van de vrouwen op beroepsleeftijd werkloos door de recessie. Hierdoor is ook de economische output sterk gedaald, wat zorgt voor nog meer werkloosheid. (Karfakis, C. (2013)). Volgens de Griekse krant *Ekathmerini* zal het nog minstens 10 jaar duren om terug onder de 20% te geraken. (Ekathmerini (2013)). Griekenland heeft te maken met verschillende vormen van werkloosheid, waarvan de belangrijkste seizoenswerkloosheid en jeugdwerkloosheid zijn. (Monastiriotis, V. (2013))

10.1.1 Seizoenswerkloosheid

Een belangrijke factor binnen de werkloosheid van Griekenland, is de seizoensarbeid. De toeristische sector, een van de belangrijkste economische inkomstenbronnen van Griekenland,

is onderhevig aan een fluctuerende seizoensvraag. Dit betekent dat in het laagseizoen, wanneer er minder toerisme is en dus minder werk voor handen, er veel mensen tijdelijk werkloos worden en de armoede stijgt. De seizoenswerkloosheid ligt veel hoger op de Griekse eilanden en dit om vanzelfsprekende redenen zoals de afstand tot grote steden, slechtere toegankelijkheid in de winter en hun gelimiteerde lokale markt en daardoor grote afhankelijkheid van leveranciers. De eilanden trekken ook de meeste toeristen aan door hun mooie stranden en de zon, factoren die in de winter dus zorgen voor een dalende vraag. De zomer (ruim gesproken van mei tot september) is niet alleen het hoogseizoen door het mooie weer, maar ook omwille van menselijke redenen zoals langere schoolvakanties, waardoor mensen sneller op reis vertrekken en traditie – in de zomer op reis gaan omdat ze het altijd hebben gedaan. (Mourdoukoutas, P. (2006)). Seizoenswerkloosheid in de winter betekent dat veel mensen een andere job moeten zoeken in het laagseizoen, maar ook dat er veel concurrentie ontstaat in de piekperiode; niet alleen tussen werknemers, maar ook tussen sectoren die specifiek in de zomer op volle toeren draaien zoals bijvoorbeeld toerisme en landbouw, waarin toch 5% van de bevolking werkzaam is. (Andriotis, K. (2005))

10.1.2 Jeugdwerkloosheid

Een volgend zeer groot probleem in het beleid vormt de jeugdwerkloosheid. De jeugdwerkloosheid in Griekenland heeft een van de hoogste percentages van de EU-landen sinds de crisis, en dit vooral bij jongeren met een hogere opleiding. Onderzoeken hebben aangetoond dat het aan de overgang van de studies naar de werksfeer ligt – eerder dan aan de leeftijd of aan hogere scholingsgraad – aangezien er van alle scholingsgraden werkloze jongeren zijn.

Het grootste verschil tussen hoogopgeleiden en jongeren van een lagere scholingsgraad ligt in het feit dat de werkloosheid van de eerste groep na een aantal jaren daalt naar een veel lager niveau, terwijl het werkloosheidspercentage van de laatste groep veel trager daalt en vaak zelfs naar hogere niveaus neigen. Jonge vrouwen met dezelfde scholingsgraad als net afgestudeerde mannen hebben toch een veel hoger werkloosheidsrisico, met vaak dubbel zo hoge percentages. Hoewel het verschil grotendeels toe te schrijven valt aan meer geschikte jobs voor mannen in (grote delen van) Griekenland, heeft veel echter ook te maken met discriminatie. Een zeer belangrijke reden voor deze hoge jeugdwerkloosheid is de onderontwikkelde Griekse privé-sector, en daardoor ook de lage vraag naar hooggeschoold menselijk kapitaal hierbinnen. Een eerste probleem is dat het aantal vaardigheden dat je moet bezitten voor jobs vaak erg laag is, wat wijst op een tekort aan goede, hoger aangeschreven

jobs. Ten tweede ligt het probleem bij het Griekse onderwijs, dat vaardigheden aanleert die niet meteen bruikbaar en toepasselijk zijn in de Griekse arbeidsmarkt. Dit leidt tot een wanverhouding tussen gevraagde vaardigheden en geleverde vaardigheden. (Meghir, C. (1989))

Afgestudeerden moeten gemiddeld 16 maanden zoeken naar werk, maar zijn natuurlijk nog altijd beter af dan jongeren zonder diploma, die vaak nog langer op zoek zijn. Hoewel meer jonge vrouwen werkloos zijn, vinden zij wel sneller werk dan mannen – 16 maanden in vergelijking met 20 maanden. We kunnen dit geen absolute verbetering voor vrouwen in de arbeidsmarkt noemen omdat er nog steeds veel werkloze vrouwen zijn. Wel is dit een relatieve verbetering die louter toe te schrijven is aan de groeiende blootstelling van mannen aan de werkloosheid. (Mitrakos, T. (2010))

De meeste recente cijfers tonen dat de Griekse arbeidsmarkt nog steeds niet aan de betterhand is. Het werkloosheidspercentage bij 15-24- jarigen steeg tot 57,8% in het vierde kwartaal van 2013, terwijl dit in dezelfde periode van 2011 volgens het Country Intelligence Report nog maar 49,9% was. Bij vrouwen in deze leeftijdscategorie steeg dit percentage zelfs tot 65%.

10.1.3 Kinderarbeid

Giorgos Moschos, ombudsman van Griekse kinderscherming, meldde dat er in 2013 100.000 gevallen van kindarbeid zijn opgedoken, te wijten aan de politieke- en economische crisis. Dit is een speculatie omdat het om illegaal werk gaat, waarvan de juiste cijfers niet bekend zijn. (ANP,. (2013))

De aard van het werk omtrent kindarbeid is niet gedocumenteerd. Deze arbeid wordt waarschijnlijk uitgevoerd voor zeer lage lonen en in onveilige en ondermaatse werkomstandigheden. Zo zijn kinderen die op het platteland werken blootgesteld aan landbouwchemicaliën. Deze hoge cijfers zijn het zoveelste teken van hoe de economische crisis in Griekenland nog steeds voor grote problemen zorgt en dat de bevolking wanhopig naar oplossingen zoekt om de crisis te doorstaan. De kinderen komen veelal uit naburige landen uit de Balkan, en zijn voornamelijk Roma-zigeuners. Hun sociale omgeving heeft er geen moeite mee om hen aan het werk te zetten. Ze hebben andere prioriteiten dan het beschermen van hun eigen kinderen. Ze gaan hierdoor onzichtbaar door het leven.

10.2 Zelfmoord en betogingen

Door de slechte levensomstandigheden en zware financiële problemen zien de Grieken soms geen uitweg meer en beroven ze zich van het leven. De draconische besparingsmaatregelen die Griekenland opgelegd kreeg door de EU, ECB en IMF, in ruil voor financiële steun, liggen deels aan de oorzaak hiervan. We zien een sterke toename van 37% van het aantal zelfdodingen tussen het jaar 2009 en 2011 en zelfs een verdubbeling sinds het begin van de crisis. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw zagen we ook een toename in suïcides. Toen was er ook sprake van een recessie. De meest voorkomende oorzaken van deze suïcides vinden we terug bij gedwongen huizenverkoop, aflossingsproblemen van hypothecaire leningen en bij faillissementen. (Walker, M. (2011))

Onderzoekers stelden vast dat er een stijging was van het aantal geesteszieken, alsook van druggebruik en infectieziekten. Het ging zelfs zo ver dat iemand zichzelf in brand stak voor een Griekse bank om zijn ontevredenheid te uiten ten opzichte van de mensen die het economisch-politiek beleid voeren. De Griekse Orthodoxe kerk probeerde dit fenomeen in te dijken door mensen die zelfmoord plegen geen begrafenis te gunnen. Doch de nabestaanden van deze wanhoopsdaadslachtoffers omzeilden dit door het overlijden als een ongeval te doen lijken.

De Griekse autoriteiten besloten in 2010 om belastingverhogingen en extra bezuinigingen door te voeren. (Granitsas, A., Moffett, S., Skrekas, N. (2010).) De Griekse bevolking, in hoofdzaak de grote Griekse vakbonden, vond dit geen goede manier om de economie weer op gang te krijgen en begon stakingen af te kondigen. De regering wou de komende drie jaar in totaal 30 miljard euro besparen, door verlaging van pensioenen en door belastingverhoging.

Zo begon er op 5 mei 2010 een eerste grote landelijke staking waaraan scholen, ziekenhuizen, de toeristische sector en bepaalde winkels meededen. Meer dan 200.000 misnoegde mensen liepen mee in een betoging doorheen de straten van Athene, waaronder enkelen die het parlement wilden bestormen. De betoging begon vreedzaam, maar ontaarde al snel in rellen. De betogers staken de Griekse bank Marfin in brand uit onvrede, drie werknemers lieten hierin het leven.

In 2011 bereikte de Griekse ontevredenheid een hoogtepunt, met meer dan tien stakingen dat jaar, waarvan vijf in juni. Meer dan 20.000 mensen per staking liepen in juni mee om te protesteren tegen de bezuinigingen van premier Papandreou. De meeste van deze betogingen gebeurden niet vreedzaam, politie en betogers raakten regelmatig slaags. Verschillende

betogers geraakten gewond. In oktober volgde er zelfs een "week van stakingen", maandag legden ambtenaren het werk neer, dinsdag journalisten, woensdag en donderdag het openbaar vervoer, private bedrijven en banken. Zelfs rechters en schoolpersoneel legden voor onbepaalde tijd het werk stil. Die woensdag kende Griekenland de grootste staking sinds jaren. Alle sectoren lagen plat. De twee grootste vakbonden van Griekenland namen hiervoor het initiatief.

In 2012 bleef de onrust en kwamen betogers op verschillende plaatsen en tijdstippen op straat. De Griekse regering stelde een besparingsplan van 13,5 miljard euro op, met als gevolg gewelddadige stakingen in Athene en Thessaloniki op 19 oktober. De reden waarom de Griekse bevolking bleef staken was omdat ze gehoord wilden worden door de Europese leiders, die een week later vergaderden over Griekenland.

In 2013 begonnen de eerste stakingen in januari en gingen door tot in november.

10.3 Toerisme

Toerisme draagt in 2013 in Griekenland bij voor bijna 20% van het BBP, 18% aan de nationale tewerkstelling en jaarlijks bezoeken bijna 17.5 miljoen toeristen het land. Bovendien draagt het bij tot regionale ontwikkeling. Op vlak van wereldwijd toerisme heeft Griekenland een marktaandeel van 1,60%, binnen Europa is dit een marktaandeel van 3,15%. Ze beschikken dan ook over niet minder dan 9.732 hotels en staan wereldwijd gerankt als 12^e van meest bezochte bestemmingen, met als grootste trekpleisters vooral Athene, Kreta, Corfu en Kos.

	2000	2005	2010
Contribution to GDP	16,4%	17,3%	15,3%
Contribution to Employment	19.7%	20.2%	17.9%
Employment (direct & indirect)	777.600	837.700	746.200
Hotel Capacity (hotels/beds)	8.073/593.990	9.036/682.050	9.732/763.407
Top 5 Markets	UK, Germany, Italy, France, the Netherlands	UK, Germany, Italy, France, the Netherlands	Germany, UK, FYROM, France, Italy

Figuur 3: Basiscijfers Grieks toerisme voor de jaren 2000, 2005 en 2010

Bronnen: Kapiki, S., 2012, *International Journal of Economic Practices and Theories*, Vol. 2, No. 1 (January)

Toch heeft ook deze sector geleden onder de crisis. 2010 was een van de slechtste jaren ooit voor het Grieks toerisme. Zowel in 2010 als het jaar nadien is het BBP gedaald en dit ging dan ook nog eens gepaard met een dalende tewerkstelling. In de eerste helft van 2010, is het aantal toeristen gedaald met 5%, onder meer door de aanhoudende onzekerheid omtrent de

sociale en economische stabiliteit. Hierdoor deden wel veel reismaatschappijen grote promoties tot 15% korting, wat dit min of meer compenseerde voor de reisbureaus. Toch arriveerden nog steeds 7% minder toeristen en daalde ook de duur van het verblijf. Om uit de recessie te geraken en het door de crisis geleden verlies te compenseren, is Griekenland van plan om zijn vakantieperiode te verlengen. Het land promoot zich nu als een ideale bestemming voor alle seizoenen. Momenteel heeft men namelijk vooral in de zomer veel toeristen, wat leidt tot het hoge percentage seizoenswerkloosheid. Volgens minister van Toerisme Olga Kefalogianni werkt men hier niet alleen aan door meer reclame te maken, maar ook door de vraag te versterken door onder meer de BTW op voedsel en drank te verminderen. Hierdoor wordt de competitiviteit terug versterkt en zal Griekenland op termijn meer slagkracht hebben als toeristische trekpleister. (Whyte, P. (2013))

Toerisme wordt gezien als de enige weg uit de crisis voor Griekenland. Hiervoor wordt veel moeite gedaan, zoals onderzoek naar de huidige en toekomstige trends in deze industrie en aanpassingen hieraan door de hotelbazen. Verder moet men ook werken aan een meer ecologisch beleid, uitzonderlijke services bieden, nieuwe technologieën hanteren en gebruik maken van sociale netwerken om competitiever in de markt te staan. (Kapiki, S. (2012))

10.4 Armoede

In 2010 leefden meer dan 2,3 miljoen van de 11 miljoen inwoners van Griekenland in armoede. De Griekse krant Ethnos heeft gemeld dat 1,1 miljoen van de 4,8 miljoen tewerkgestelden en gepensioneerden een inkomen bij de belastingen hebben aangegeven van minder dan 6.000 euro per jaar, terwijl de armoedegrens is vastgesteld op 7.178 euro voor een alleenstaande.

Het grootste risico op leven in armoede ligt bij de werklozen – en dan vooral mannen, eenoudergezinnen met minstens één te onderhouden kind, huishoudens met een volwassene boven de 65 jaar en economisch inactieve personen. Opmerkelijk is dat armoede de laatste jaren is verplaatst van een probleem van de oudere mensen naar een probleem van jonge koppels met kinderen en jonge starters. 23,3% van de kinderen tot 15 jaar leefden in 2011 in armoede, een stijging van 4% tegenover 2005, terwijl het armoedeniveau van 65-plussers is gedaald met meer dan 4%. Flexibele arbeid zoals part-time arbeid en tijdelijke tewerkstelling hebben er wel voor gezorgd dat de armoede voor een klein stuk is gedaald. Het grootste probleem dat wordt veroorzaakt door deze armoede is materiële deprivatie. 35,8% van de arme bevolking leeft in een huis met te weinig ruimte en 38,9% van ditzelfde deel van de

bevolking heeft niet de financiële middelen om zichzelf en hun huis warm te houden. (Mitrakos, T. (2014))

Voor de laatste jaren is duidelijk geworden dat kinderarmoede een groot probleem is in Griekenland. Sinds 2002 is dit al duidelijk, maar dit is gestegen met de jaren en dramatisch geworden sinds de economische crisis. Volgens EU-SILC data leven 450.000 Griekse kinderen in arme huishoudens. Hier wordt sterk aan gewerkt, onder meer door het opleidingsniveau van deze kinderen omhoog te trekken en voorrang te geven aan jonge gezinnen met kinderen in armoede aan hoge-kwaliteitsjobs.

De EU werkt mee aan de bestrijding van armoede door middel van sociale transfers. Deze transfers helpen de armoede en ongelijkheid verminderen, met grote verschillen tussen de verschillende EU landen. Het grote probleem is echter dat deze transfers niet altijd terecht komen bij diegenen die ze het meeste nodig hebben. Zo zien we dat de armste 10% van de bevolking 6,6% van de transfers ontvangt, terwijl 12,5% naar de middenmoot gaat en 7,4% naar de rijkste 10% van de bevolking. Dit is duidelijke discriminatie en de sociale transfers garanderen dus geen minimum levensstandaard voor de armen. Er moet dus nog hard gewerkt worden aan het versterken en verbeteren van gericht transfers overbrengen om de armoede en ongelijkheid te minimaliseren. (Mitrakos, T. (2014))

11. Hoop voor Griekenland

Na zes jaar zou Griekenland in 2014 eindelijk beetje bij beetje uit het diepe dal van recessie kunnen klimmen. Dit heeft de ontwerpbegroting uitgewezen. Sinds de Griekse economie vanaf 2007 met een kwart daalde, zal die in 2014 weer groeien met 0,6%.

Nog goed nieuws is dat de zware begrotingsplannen in 2014 eindelijk zouden beginnen renderen. In 2013 boekte Griekenland al een klein primair begrotingsoverschot van 340 miljoen, wat overeenkomt met ongeveer 0,2% van het BBP. In 2014 zou dit zelfs kunnen groeien naar 1,6% van het BBP. Helaas is Griekenland er nog lang niet. In 2013 was de Griekse staatsschuld nog 175,5% van het BBP. Tegen eind 2014 zou een lichte daling tot 174,5% merkbaar zijn.

12. Besluit

Oordelen of Griekenland al dan niet lid mag blijven van de EU, is niet aan de orde. Één ding is zeker, de Griekse crisis heeft niet alleen effect op het land zelf maar ook op heel de EU. Als Griekenland zijn recente groei op economisch gebied jaar na jaar kan verzekeren en de werkloosheid naar een lager percentage kan brengen, dan betekent dit een vooruitgang voor meer dan alleen de bevolking van het land.

Het effect van de Olympische Spelen in 2004 kan niet meer ongedaan gemaakt worden, maar de grote armoede die huishoudt in Griekenland kan wel worden aangepakt. Door internationale handel weer op te drijven, kan meer werkgelegenheid worden gecreëerd. Verder kunnen ze betere scholingssystemen creëren door een voorbeeld te nemen aan andere landen waar schoolverlaters efficiënter op de arbeidsmarkt worden voorbereid. Dit zijn enkele voorbeelden om de wederopbouw van Griekenland zowel op economisch als op sociaal vlak te ondersteunen.

Bibliografie

Andriotis, K. (2005). Seasonality in Crete: problem or a way of life? *Tourism economics*, 11(2), pp. 207-224.

ANP,. (2013, juni 11). Kinderarbeid in Griekenland door economische crisis. *Volkskrant*. Geraadpleegd uit <http://www.volkskrant.nl/>

Background Notes on Countries of the World: Greece. (June 2007). p2-4. 3p.

Background Notes on Countries of the World: Greece. Greece. (April 2010), p. 1-1.

Bakas, D., Papapetrou, E. Unemployment in Greece: Evidence from Greek Regions. Bank of Greece (2012). *Working paper 2012*

BBC.(2013). *Greece profile*. Geraadpleegd uit <http://www.bbc.com/news/world-europe-17372520>

Central Intelligence Agency. (2014). *The World Factbook*. Geraadpleegd uit <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>

Coy, P. (2011, June 27). How to save Greece. *Bloomberg Businessweek*, Issue 4235, p8-9. 2p.

Ekathimerini. (2013). Greece will need at least 10 years to bring unemployment under 10%, says union study. Geraadpleegd uit http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite2_1_02/09/2013_516608

Gibson, H., Hall, S. & Tavlas, G. (April 2012). The Greek financial crisis: growing imbalances and sovereigns spreads. *Journal of International Money & Finance*. Vol. 31 Issue 3, p498-516. 19p.

Grammenos, T., C., Chong, J., C.(1999). The Greek Shipping Industry: Regulatory Change and Evolving Organizational forms. *Int. Studies of Mgt.&Org.*, 29(1), (pp. 34-52).

Granitsas, A., Moffett, S., Skrekas, N. (2010). Greeks Protest New Austerity Measure. *Wall Street Journal - Eastern Edition*. 5/5/2010, Vol. 255 Issue 104, pA12. Op. 2 Color Photographs.

Greece (2010). Background Notes on Countries of the World: Greece. *Superintendent of Documents, Business Source Premier*

Greece Country Monitor.(2013). *Country Intelligence: Report*. Geraadpleegd uit <https://vpnua2.uantwerpen.be/+CSCO+1h756767633A2F2F6A726F2E6F2E726F667062756266672E70627A++/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=657c804b-9abf-4baa-81c5-a95fb76b8a09%40sessionmgr113&vid=1&hid=112>

Haeck, B. (2012). Exit Griekenland?. *De Tijd*. Geraadpleegd uit <http://www.tijd.be/service/griekeuro>

Haeck, P.(2013, 7 oktober). Griekse economie groeit weer in 2014. *De Tijd*. Geraadpleegde uit http://www.tijd.be/nieuws/politiek_economie_europa/Griekse_economie_groeit_weer_in_2014.9416295-3140.art?ckc=1

Kapiki, S. (2012, January), Current and future trends in Tourism and Hospitality. The case of Greece. *International Journal of Economic Practices and Theories*, Vol. 2, No. 1

Labropoulou,A. (2012, September 26). Thousands protest austerity measures in Greece. *CNN*. Geraadpleegd uit <http://edition.cnn.com/>

- Mitrakos, T., Tsakoglou, P., Cholezas, I. Determinants of youth unemployment in Greece with an emphasis on tertiary education graduates. Bank of Greece (2010).. *Economic Bulletin No. 33*.
- Karfakis, C., Katrakilidis, C., Tsanana, E., (2013). Does Output Predict Unemployment? A look at Okun's Law in Greece. *University of Macedonia, Department of Economics*.
- Malkoutzis, A.(2012, August 6). The Line from Athens '04 to Chaos'12. *Bloomberg BusinessWeek*.
- Meghir, C., Ioannides, Y., & Pissarides, C. (1989). Female participation and male unemployment duration in Greece: Evidence from the Labour Force Survey. (pp. 396-406) *European Economic Review (volume 33, Issues 2-3)*
- Mitrakos, T., Inequality, poverty and social welfare in Greece: Distributional effects of austerity. Bank of Greece (2014). *Working paper 2014*
- Monastiriotis, V., Martelli, A., (2013). Beyond Rising Unemployment: Unemployment Risk, Crisis and Regional Adjustments in Greece. *Hellenic Observatory European Institution .GreeSe Paper No. 80*
- Mourdoukotas, P. (2006). Seasonal Employment, Seasonal Unemployment and Employment Compensation: The Case of the Tourist Industry of the Greek Islands, *American Journal of Economics & Sociology*, vol 47(3), 315-329.
- Oltheten, E., Pinteris, G. & Sougiannis, T. (2003). Greece in the European Union: policy lessons from two decades of membership. *Quarterly Review of Economics & Finance*. Vol. 43 Issue 5, p774. 33p.
- Samitasa,A., Kenourgiosb,D.,Zounisc,P.(2008). Athens' Olympic Games 2004 impact on sponsors' stock returns. *Applied Financial Economics*, 18, 1569–1580.
- Vanhoecke, T.(2012, June 27). De Spelen maken niet rijk, wel gelukkig. *Knack extra*,14-18.
- Walker,M. (2011). Greek Crisis Exacts The Cruellest Toll. *Wall Street Journal - Eastern Edition*. 9/20/2011, Vol. 258 Issue 68, pA1-A12. 2p. 2 Black and White Photographs, 2 Charts.
- Wearden,G. (2011, 19 oktober). Clashes in Greece as strikes begin - Wednesday 19 October 2011. *The Guardian*. Geraadpleegd uit <http://www.theguardian.com/uk>
- Why Greece is in trouble, *International Economy*. 2011, Vol. 25 Issue 3, p5-5. 1/4p.
- Whyte, P. (2013, November 7th). Greece for all seasons. *Travel trade gazette UK&Ireland*, Issue 3037, p. 07-07, 1/2p.